EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 23.12.2005
KOM(2005) 696 lõplik

ROHELINE RAAMAT

kohtualluvuskonfliktide ja *ne bis in idem* põhimõtte rakendamise kohta kriminaalmenetluses

(komisjoni esitatud)

{SEK(2005) 1767}

ROHELINE RAAMAT

kohtualluvuskonfliktide ja *ne bis in idem* põhimõtte rakendamise kohta kriminaalmenetluses

Käesoleva rohelise raamatu eesmärk on algatada huvitatud poolte vahel ulatuslik arutelu kriminaalasjades tekkivate kohtualluvuskonfliktide küsimustes, kaasa arvatud *ne bis in idem* põhimõtte teemal. Rohelises raamatus määratletakse praeguses olukorras tekkida võivad probleemid ja pakutakse neile võimalikke lahendusi. Lisatud töödokument sisaldab üksikasjalikumat analüüsi.

Komisjon palub huvitatud pooltel esitada oma märkused enne 31. märtsi 2006 järgmisel aadressil:

European Commission
Directorate-General for Justice, Freedom and Security
Unit D3 – Criminal Justice
Office LX46 3/20
B - 1049 Brussels

E-post: JLS-criminaljustice@cec.eu.int

Faks: +32-2/296 76 34

Huvitatud pooltel tuleb komisjoni selgesõnaliselt teavitada, kui nad ei soovi oma märkuste avaldamist komisjoni veebilehel.

1. Taust

Seoses kuritegevuse rahvusvahelisemaks muutumisega on EL üha sagedamini olukorras, kus mitmel liikmesriigil on õigus alustada menetlust samas kriminaalasjas. Samuti on praegu palju tõenäolisemad nn positiivsed kohtualluvuskonfliktid ehk juhtumid, mille korral samas asjas alustatakse mitut menetlust, sest siseriiklike kriminaalkohtute pädevust on viimastel aastatel oluliselt laiendatud.

Mitme menetluse alustamine kahjustab üksikisikute õigusi ja huve ning võib põhjustada toimingute dubleerimist. Võib juhtuda, et süüdistatavad, kannatanud ja tunnistajad kutsutakse kohtuistungile mitmesse riiki. Korduva menetlemisega kaasneb nimetatud isikute õiguste ja huvide, näiteks vaba liikumise piiramine. See suurendab psühholoogilisi pingeid ja kulusid ning muudab esinduse kohtus keerukamaks. Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval alal tuleks hoiduda mitme menetluse alustamisest samas kohtuasjas, et võimaluse korral vältida eespool nimetatud kahjulikke mõjusid.

Praegu on riiklikel ametiasutustel õigus alustada ühes ja samas kohtuasjas menetlust samaaegselt mitmes liikmesriigis. Ainuke takistus on *ne bis in idem* põhimõte, mis on sätestatud Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklites 54–58. See põhimõte ei aita siiski ennetada kohtualluvuskonflikte, kui menetlust on alustatud kahes või enamas liikmesriigis samaaegselt. Seda põhimõtet saab rakendada ainult siis, kui ühes liikmesriigis on kriminaalasja menetlemine lõppenud *res judicata* jõudu omava kohtuotsusega. Sellisel juhul on välistatud sama kriminaalasja menetlemine teist korda.

Veelgi suurem probleem on see, et kui puudub süsteem, mille kohaselt kohtuasja peab käsitlema kõige pädevama liikmesriigi kohus, siis võivad *ne bis in idem* põhimõtte kohaldamisel olla soovimatud või isegi meelevaldsed tagajärjed: eelisõiguse saab kohus, kes suudab kohtuasjas kõige kiiremini teha lõpliku otsuse (põhimõte „kes ees, see mees"). Pädeva liikmesriigi valimine on jäetud juhuse hooleks ja see on ilmselt ka põhjus, miks *ne bis in idem* põhimõtte kohaldamisel on mitmeid erandeid.

Lahendus (positiivsete) kohtualluvuskonfliktide probleemile oleks sellise korra kasutuselevõtmine, mis määraks kohtuasjad kõige pädevama liikmesriigi kohtu lahendada. Kui kohtuasja lahendamine kuuluks ühe liikmesriigi kohtualluvusse, ei tekitaks *ne bis in idem* põhimõtte rakendamine enam probleeme. Selline kord täiendaks vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mille kohaselt ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse kõigis liikmesriikides ja vajaduse korral pööratakse see mõnes teises liikmesriigis ka täitmisele.

Käesolevas rohelises raamatus kirjeldab komisjon võimalusi võtta kasutusele kord, mis aitaks valida kriminaalasjas kõige pädevama liikmesriigi. Lisaks sellele käsitletakse *ne bis in idem* põhimõtte võimalikku muutmist. Roheline raamat on koostatud kooskõlas Haagi programmi punktiga 3.3 ja 29. novembril 2000 vastuvõetud vastastikuse tunnustamise programmiga (vt eelkõige punkt 2.3 ning meetmed 1 ja 11). Asjaomased ELi meetmed on võimalik võtta Euroopa Liidu lepingu artikli 31 lõike 1 punkti d kohaselt tehtava raamotsusena, kus sätestatakse, et ühismeetmed peavad hõlmama liikmesriikidevaheliste kohtualluvuskonfliktide ennetamist. Vajaduse korral

võiks artikli 31 lõike 1 punkt c olla täiendavaks õiguslikuks aluseks, et tagada liikmesriikides kohaldatavate sätete kooskõlastatus, mis on vajalik õigusalase koostöö parandamiseks.

2. kohtualluvuse valikut lihtsustava korra kasutuselevõtmine

2.1. Eeldused:

Kord, mis aitaks valida iga kohtuasja lahendamiseks kõige pädevama liikmesriigi, vähendaks bürokraatiat ja tagaks samas asja menetlemise viisil, mis võimaldaks austada asjaomaste isikute õigusi. Et kord toimiks, peavad olema täidetud kaks keskset eeldust.

Esiteks peaksid pädevad asutused olema teadlikud üksteise kohtualluvuses toimuvatest menetlustest ja/või nendega seoses tehtud otsustest. See tähendab, et neil peaks olema luba ja võib-olla isegi kohustus vahetada asjaomast teavet.

Teiseks, kui nad on teada saanud, et teine liikmesriik on alustanud menetlust, peaks liikmesriigi prokuratuuril olema õigus loobuda menetluse alustamisest või peatada juba käimasolev menetlus, kui samas kohtuasjas on alustatud menetlust mõnes teises liikmesriigis.

Menetluse alustamisest loobumine (või juba käimasoleva menetluse peatamine) võib tekitada probleeme nendes liikmesriikides, kus õiguskorra aluseks on õiguspärasuse põhimõte, mille kohaselt pädevad asutused on kuriteo asjaolude ilmnemisel alati kohustatud alustama menetlust, kui menetluse läbiviimine kuulub nende pädevusse. Probleeme võib tekkida eelkõige siis, kui see põhimõte on sätestatud riigi põhiseaduses. Seetõttu tuleks kõnealuse põhimõtte kohaldamise erandid sätestada ELi õigusaktis. Sellega seoses võib põhjendatult väita, et vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval alal peetakse kõnealusest põhimõttest kinni siis, kui menetlust alustatakse mõnes teises liikmesriigis.

2.2. Menetlus

Kui nimetatud eeldused on täidetud, võiks võtta kasutusele järgmistel menetlustoimingutel põhineva korra.

1. etapp: huvitatud poolte väljaselgitamine ja teavitamine

Kõigepealt tuleks välja selgitada liikmesriigid, kes võiksid olla huvitatud osalemisest teatavate kohtuasjade lahendamiseks pädevaima liikmesriigi valimisel. Neid liikmesriike tuleks vastavalt teavitada. Selleks võiksid ELi eeskirjad sätestada, et ametiasutused selles liikmesriigis, kus **on alustatud või kavatsetakse alustada kriminaalmenetlust** (menetlust alustav riik) **kohtuasjas, mille puhul ilmnevad olulised seosed teise liikmesriigiga, peavad teavitama** õigeaegselt teise liikmesriigi pädevaid asutusi. Kõnealune kohustus võiks hõlmata prokuratuure ja/või kohtu-/uurimisasutusi või õiguskaitseorganeid sõltuvalt vastava liikmesriigi kriminaalõigussüsteemist. Ametiasutused, keda on teavitatud, võiksid siis teatada, kas nad kavatsevad alustada menetlust kõnealuses kohtuasjas. Vastavast kavatsusest tuleks teatada kindlaksmääratud tähtaja jooksul. Siiski peaks süsteem võimaldama

erandjuhtudel teavet edastada ka pärast tähtaja möödumist. Kui ükski teine liikmesriik ei ole huvitatud menetluse alustamisest, võib menetlust alustanud riik jätkata asja menetlemist ilma edasiste nõupidamisteta, välja arvatud siis, kui ilmnevad uued asjaolud, mis muudavad olukorda.

2. etapp: konsulteerimine/arutelu

Kui kaks või enam liikmesriiki on huvitatud menetluse alustamisest samas kohtuasjas, peaksid nende liikmesriikide pädevad ametiasutused suutma koos välja selgitada, kus oleks kõige asjakohasem menetlust alustada. Üks võimalus oleks kehtestada **arutelu algatamise kohustus**, et saaks arvestada kõigi huvitatud liikmesriikide arvamusega. Praeguses etapis on otsekontaktid tõenäoliselt kõige tõhusam võimalus arutelude läbiviimiseks. Vajaduse korral võiksid riikide ametiasutused abi paluda Eurojustilt ja/või teistelt ELi toetusmehhanismidelt.

Sageli on juba teises etapis võimalik saavutada üksmeel selles, milline on kõige pädevam liikmesriik menetluse alustamiseks kohtuasjas, millega kohtualluvuskonflikt on seotud. Tulemuseks on see, et mõned ametiasutused *lõpetavad või peatavad* menetluse vabatahtlikult (või loobuvad menetluse alustamisest) ja teine ametiasutus alustab või jätkab vastava kohtuasja menetlemist. Sel juhul saaksid riigi pädevad ametiasutused jätkata menetlust lähtudes oma riigi õigusest. Kõnealuse korra kohta ei ole ilmselt vaja kehtestada siduvaid eeskirju ELi tasandil. Toimides sellise korra alusel, peaksid liikmesriigid läbi vaatama siseriikliku õiguse kohaselt tehtud otsused, kui ilmnevad uued asjaolud, mis muudavad olukorda. Teatavatel juhtudel võivad siseriiklikud ametiasutused siiski eelistada siduva lepingu sõlmimist, et tagada õiguskindlus ja vältida arutelu taasalustamist. Sellise lepingu sõlmimiseks võiks kasutada **ELi näidislepingut**, kus võiks muu hulgas olla sätestatud ühtsed tingimused selliste lepingute ülesütlemiseks.

3. etapp: vaidluste lahendamine/vahendus

Selliste juhtumite jaoks, kus kokkuleppele jõudmine on keeruline, on vaja vaidluste lahendamise korda. Kõnealuse korra eesmärk on pakkuda huvitatud pooltele võimalus struktureeritud dialoogiks, mis aitaks erinevaid seisukohti erapooletult arutada. Selleks oleks vaja kaasata **vahendajana** ELi tasandil tegutsev asutus, kes aitaks asjaomastel liikmesriikidel eespool nimetatud kriteeriume arvestades jõuda vabatahtlikule kokkuleppele. Eurojust tundub olevat selle ülesande täitmiseks sobiv asutus. Samuti oleks mõeldav vaidluste lahendamiseks uue asutuse loomine. Selleks võiks olla näiteks kogenud prokuröridest ja/või kohtunikest koosnev kolleegium.

Kolmandas etapis võiks algatajaks olla ükskõik milline liikmesriik, kes on väljendanud oma huvi menetluse alustamise vastu vastavas kohtuasjas. Samuti võiks sätestada, et vaidluste lahendamise menetlus on kohustuslik, kui teine etapp on kestnud teatava aja. Nii oleks võimalik tagada, et vaidluste korral kaasatakse aegsasti ELi tasandil tegutsev vahendav asutus. Kui kolmandas etapis on jõutud kokkuleppele, peaks pädevatel ametiasutustel olema samad valikuvõimalused kui teises etapis (menetluse alustamine või jätkamine ühes liikmesriigis, kui teised liikmesriigid peatavad vabatahtlikult oma menetlused, või siduva lepingu sõlmimine).

Kõnealusest kolmeetapilisest korrast kinnipidamine ja allpool (punkt 2.5) kirjeldatud

kohtualluvuse valiku kriteeriumide järgimine aitab tõenäoliselt jõuda kokkuleppele enamikel juhtudel. See kord on võimalik kiiresti kasutusele võtta ja see on ilmselt piisav, välja arvatud siis, kui kogemused näitavad, et on vaja võtta lisameetmeid. Kui kokkuleppele ei jõuta, tuleb kohaldada *ne bis in idem* põhimõtet.

Võimalik lisaetapp: ELi asutuse siduv otsus?

Võiks arvata, et nende juhtumite puhul, kus vaidluste lahendamise menetlus ei anna tulemusi, lisandub tulevikus täiendav etapp, kus ELi tasandil tegutsev asutus teeb siduva otsuse selle kohta, milline on kõige pädevam liikmesriik kohtuasja menetlemiseks. Seda lisaetappi oleks kehtiva asutamislepingu raames siiski väga keeruline ellu viia. Esiteks tuleks selleks luua uus asutus, sest vahendaja ja siduvaid otsuseid tegeva asutuse ülesandeid ei ole võimalik ühendada. Teiseks tõstatuks otsuse kohtuliku läbivaatamise probleem ELi tasandil. Sellega seotud küsimusi käsitletakse allpool.

2.3. Asjaomaste isikute roll ja kohtulik läbivaatamine

Kõnealuse korra kohaselt keskendutakse **eelmenetluse** ajal arutelule pädevate prokuratuuride esindajatega. Kui kohtualluvusega seotud küsimusi arutatakse asjaomaste isikutega, võib sageli ilmneda asjaolusid, mis võivad ohustada menetluse alustamist või mõjutada kannatanute ja tunnistajate õigusi ja huve. Otsuse tegemine selle kohta, kas nimetatud oht on konkreetse kohtuasja korral olemas, tuleks tõenäoliselt jätta riikide kohtutele. Kui ohtu ei tuvastata, võiks pädevatelt ametiasutustelt nõuda, et nad teavitaksid kaitsjat ja asjaomaseid kannatanuid kõige pädevama liikmesriigi määramisest. Asjaomastele isikutele tuleb teatada teatava liikmesriigi valiku peamised põhjused hiljemalt siis, kui süüdistusakt on kohtule esitatud.

Erinevalt eelmenetlusest, kus asjaomaste isikute roll on tavaliselt üsna piiratud, kontrollib riigi kohus kohtumenetluse (ja/või vahemenetluse) etapis pärast süüdistusakti saamist, kas kohtuasja lahendamine kuulub tema pädevusse. Samuti on mõeldav, et ELi-siseselt sätestatakse, et kõnealuse korra kohaselt valituks osutunud kohus peab kontrollima, kas **ta on pädev** kohtuasja lahendama. Riiklikud kohtud oleksid sobivad sellise kontrolli teostamiseks. Põhjaliku ülevaate esitamine kõigist kohtualluvuse valikut mõjutavatest aspektidest on tõenäoliselt võimatu, kuid see ei ole ka vajalik. Kohtulik läbivaatamine võiks piirduda otsusega **mõistlikkuse** ja **nõuetekohase menetluse** põhimõtete järgimise kohta. Kompetentne kohus võiks seega tunnistada kehtetuks pädeva liikmesriigi valimise otsuse, kui ta teeb kindlaks, et valik oli meelevaldne. Kõnealuse läbivaatamise võiks teostada liikmesriikide siseriikliku õiguskorra sätete alusel, lähtudes näiteks menetluse kuritarvitamise keelust. Vastavalt Euroopa Liidu lepingu artiklile 35 võib Euroopa Kohtult taotleda eelotsust kohtualluvuse valiku protseduuri ja kriteeriumide puhul kohaldatavate kogu liitu hõlmavate eeskirjade tõlgendamisel.

Asjaomaste isikute palvel on kohtualluvuse valiku otsuse kohtulik läbivaatamine vajalik vähemalt siis, kui kohtuasi on määratud teatava liikmesriigi kohtualluvusse siduva lepinguga. Põhjuseks on see, et siduvad lepingud piiravad asjaomase liikmesriigi õigust hiljem kohtuasja menetlemisest loobuda. Otsuse selle kohta, kas kohtulik läbivaatamine tuleks teostada ka siis, kui siduvaid lepinguid ei ole sõlmitud,

peaksid tegema liikmesriigid oma siseriikliku õiguse alusel. (Nt siis, kui teatava liikmesriigi ametiasutused on menetluse lõpetanud või loobunud selle alustamisest, sest menetlust alustatakse mõnes teises liikmesriigis.)

Keerulisemad probleemid tekivad siis, kui lisaetapil antakse otsuse tegemise õigus ELi asutusele. Sellisel juhul on kohtulik läbivaatamine vältimatu. ELi asutuse tehtud otsuste läbivaatamine ei ole riikide kohtute ülesanne ja praegu on see ka õiguslikult võimatu. Teisalt ei ole kehtivates põhilepingutes õiguslikku alust, mis võimaldaks anda kohtuliku läbivaatamise õiguse Euroopa Kohtule. Euroopa põhiseaduse lepingu artikkel III-359 loob õigusliku aluse kõnealuse kohtuliku läbivaatamise jaoks. Tuleks välja selgitada, kas kehtivasse lepingusse oleks võimalik teha vastav muudatus.

2.4. Menetluse läbiviimise eesõigus on „juhtival" liikmesriigil

Lisaks kohtualluvuse valiku korrale võiks ELi-siseselt sätestada, et liikmesriigid peavad kohtuasja menetluse läbi viima ühes „juhtivas" liikmesriigis. Alates menetluse teatavast etapist võiks kohustada teisi liikmesriike menetlust peatama ja uute menetluste alustamisest hoiduma. Kõnealust **eelisõiguse sätet** tuleks kohaldada koos eespool kirjeldatud korraga, muidu määratakse riik, kus menetlus toimub, juhuslikult.

Seisukoht küsimuses, milline liikmesriik on asja menetlemiseks kõige pädevam, võib uute asjaolude ilmemisel tihti muutuda ja seetõttu ei oleks mõistlik sundida pädevaid ametiasutusi tegema lõplikku otsust kohtualluvuse valiku kohta väga varases etapis. Samaaegselt toimuvad menetlused on kõige mõistlikum suunata ühe liikmesriigi pädevusse **siis, kui süüdistusakt saadetakse riigi kohtusse**, sest siis on pädevate ametiasutuste käsutuses vajalik teave, mille alusel nad saavad anda põhjaliku hinnangu kohtualluvusega seotud küsimustele. Asjaomaste isikute jaoks kõige keerulisem etapp algab tavaliselt siis, kui süüdistusakt on kohtusse saadetud, ja lisaprobleeme on võimalik vältida, kui eelisõiguse sätet kohaldatakse sellest etapist alates.

Et vältida kohtualluvuse valiku menetlusest kõrvalehoidmist, ei tohiks lubada süüdistusakti saatmist kohtusse siis, kui arutelu ja/või vaidluse lahendamise menetlus on veel pooleli. Teiste sõnadega peavad riiklikud ametiasutused täitma teavitamise ja konsulteerimisega seotud kohustused enne, kui nad saadavad süüdistusakti kohtusse. Kui nad ei ole seda teinud, võib juhtuda, et nad peavad mõne teise liikmesriigi *taotlusel* kohtumenetluse peatama.

Eelisõiguse säte ei tohiks aga mitte mingil juhul takistada teisi liikmesriike aitamast „juhtivat" liikmesriiki kehtivate ELi ja rahvusvaheliste eeskirjade alusel. Vastupidi, teised liikmesriigid peaksid abi pakkuma omal algatusel.

2.5. Olulised kriteeriumid

Lisaks kohtualluvuse valiku menetlusele ja eelisõiguse sättele peaks kohtualluvuskonfliktide ennetamise ja lahendamise strateegia kolmas element olema nende kriteeriumide loetelu, mille põhjal liikmesriigid valivad menetlust „juhtiva" riigi. On võimalik määratleda rida olulisi kriteeriume, mida tuleb kohaldada ja tähtsustada üksikjuhtumist lähtuvalt nii, et pädevatel ametiasutustel on piisavalt otsustusõigust.

Kohtualluvuse valiku kriteeriumid peaksid olema objektiivsed ja need võiksid olla

loetletud ELi õigusaktis. Loetelu võiks sisaldada järgmisi kriteeriume: *territoriaalsuse põhimõte, kahtlustatava või süüdistatavaga seotud kriteeriumid, kannatanu huvid, riigi huvidega seotud kriteeriumid ja muud kriteeriumid, mis on seotud menetluse tõhususe ja kestusega*. Võib-olla tuleks ära märkida ka need tegurid, mida kohtualluvuse valikul *ei* tuleks arvestada.

Lisaks sellele võiksid liikmesriigid vajaduse korral kokku leppida aluspõhimõtted, millest lähtuvalt loetelus olevad kriteeriumid järjestatakse. Siiski on võimalik valida ka paindlikum lähenemine. Sõltumata sellest, kas oluliste kriteeriumide järjestus sätestatakse ELi õigusaktis, oleks tõenäoliselt võimalik ja vajalik kokku leppida vähemalt kohtualluvuse valiku üldistes põhimõtetes. Näiteks võiksid nendeks olla **mõistlikkuse** ja/või **nõuetekohase menetluse** põhimõtted. Pädevatele ametiasutustele võiks seega teha kohustuseks asjaomaste isikute huvidega arvestamise. Võimaliku kohtuliku läbivaatamise küsimuses peaks määravaks kriteeriumiks olema see, et oleks võimalik tagada õiglane menetlus, mis põhineb oluliste asjaolude täielikul arvestamisel ja asjaomaste kriteeriumide õigel tähtsustamisel.

3. *Ne Bis In Idem* Põhimõte

Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklid 54–58 *ne bis in idem* põhimõtte kohaldamise kohta on praegu siduvad kogu Schengeni alal, ELiga 2004. aastal ühinenud kümnes liikmesriigis ja Islandil, Norras ja Ühendkuningriigis ning varsti peaksid need laienema ka Iirimaale. Kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise programmis, mis võeti vastu detsembris 2000, on tehtud ettepanek kõnealuste sätete ja eelkõige selle põhimõttega seotud erandite uuesti läbivaatamiseks. Nõukogu ei suutnud kokku leppida Kreeka tehtud raamotsuse[1] algatuse suhtes, kuid ta toonitas, et tööd tuleb jätkata, „võttes eelkõige arvesse komisjoni teatist kohtualluvuskonfliktide kohta, mis peab tagama vaieldamatu lisandväärtuse saavutamise."

Kui on võimalik võtta kasutusele kord, mis lubab kohtualluvuse valikul arvestada erinevate teguritega, selle asemel et anda eelisõigus kohtule, kes suudab kõige kiiremini alustada menetlust (põhimõttel „kes ees, see mees"), saaks taas alustada arutelu *ne bis in idem* põhimõtte üle märksa suuremate eduväljavaadetega. Sellega seoses võiks käsitleda järgmisi küsimusi.

Esiteks tuleks kaaluda, kas oleks vaja täpsustada teatavaid tegureid ja määratlusi, näiteks seda, millist liiki otsustel võib olla *ne bis in idem* mõju ja/või kuidas tõlgendada väljendit *idem* ehk samad asjaolud.

Teiseks, süüdimõistva kohtuotsuse korral kohaldatakse seda põhimõtet praegu ainult siis, kui määratud karistus „on kantud, kui seda ollakse kandmas või kui seda ei saa enam täitmisele pöörata...". Nimetatud tingimus oli õigustatud traditsioonilises vastastikuse õigusabi süsteemis, kus karistuse täitmisele pööramine teises liikmesriigis on mõnikord keeruliseks osutunud. On küsitav, kas selline tingimus on vajalik vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval alal, kus tänu vastastikust tunnustamist käsitlevatele ELi õigusaktidele on võimalik karistuste piiriülene täitmisele pööramine.

Kolmandaks on küsitav, kas olemasolevad võimalused mööndused tegemiseks *ne bis*

[1] ELT C 100, 26.4.2003, lk 24.

in idem põhimõtte puhul on edaspidi vajalikud. Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 55 võimaldab liikmesriikidel kehtestada erandeid, mis on seotud konkreetsete kohtuasjade menetlemisega teatavates liikmesriikides (nt territoriaalsuse põhimõte, oht riigi julgeolekule või liikmesriigi ametnike teod). Need erandid võivad kaotada kehtivuse, kui võetakse kasutusele kõiki asjaolusid arvestav kord kohtualluvuse valiku tegemiseks.

4. vastastikuse tunnustamise põhimõtte tugevdamine

Pakutud meetmed võimaldaksid ELil vähendada praegu ELi õigusaktides sisalduvates sätetes leiduvaid põhjuseid, mille alusel teistes liikmesriikides tehtud kohtuotsused võib jätta täitmata. Kriminaalasjades tekkivate kohtualluvuskonfliktide alases praeguses olukorras võivad mõningad nendest põhjustest osutuda vajalikuks. Näiteks võib see nii olla põhjuste puhul, mis on seotud asjaoluga, et tegu pandi toime täidesaatva riigi territooriumil, nagu on sätestatud Euroopa vahistamismäärust käsitleva raamotsuse artikli 4 lõike 7 punktis a.

Küsimused

(1) Kas on vaja ELi-siseselt sätestada, et riigi õigus peab võimaldama peatada menetluse, kui teistes liikmesriikides on menetlust juba alustatud?

(2) Kas tuleks kehtestada kohustus teavitada teisi liikmesriike toimuvatest või kavandatavatest menetlustest, kui kohtuasjal on märkimisväärseid seoseid vastavate liikmesriikidega? Kuidas tuleks vahetada teavet toimuvate menetluste, lõplike otsuste ja muude menetlusega seotud otsuste kohta?

(3) Kas tuleks kehtestada kohustus võtta ühendust liikmesriikidega, kellel on kohtuasjaga märkimisväärseid seoseid?

(4) Kas on vaja ELi näidislepingut pädevate ametiasutuste vaheliste siduvate lepingute sõlmimiseks?

(5) Kas oleks vaja vaidluste lahendamise menetlust/vahendusmenetlust, kui otseste läbirääkimiste tulemusena ei õnnestu lepingut sõlmida? Milline asutus oleks kõige pädevam lahendama vaidlusi kohtualluvusküsimustes?

(6) Kas lisaks vaidluste lahendamisele/vahendusele on tulevikus vaja võtta lisameetmeid, nagu ELi tasandil tegutseva asutuse tehtav otsus?

(7) Milline kohtuliku kontrolli või läbivaatamise kord oleks kohtualluvuse valiku korral vajalik ja asjakohane?

(8) Kas on vaja kehtestada eeskiri või põhimõte, mis nõuaks samaaegselt toimuvate menetluste peatamist/lõpetamist ELis? Kui see on vajalik, siis millisest menetluse etapist alates tuleks seda kohaldada?

(9) Kas on vaja eeskirju, mis käsitlevad kolmandate riikide, eelkõige Euroopa Nõukogu liikmesriikidega konsulteerimist ja/või menetluse üleviimist nendesse riikidesse? Millist lähenemist tuleks kasutada?

(10) Kas kavandatavad kohtualluvuskonfliktide lahendamise eeskirjad peaksid sisaldama kohtualluvuse valiku kriteeriume?

(11) Mida need kriteeriumid lisaks territoriaalsuse põhimõttele veel peaksid hõlmama? Kas kriteeriumide loetelu peaks olema ammendav?

(12) Kas see loetelu peaks sisaldama ka tegureid, mida kohtualluvuse valikul ei ole vaja arvestada? Kui jah, siis milliseid tegureid?

(13) Kas on vajalik, võimalik ja kohane määrata kohtualluvuse valiku kriteeriumide järjestus? Kui jah, siis kas territoriaalsuse põhimõte peaks olema esmatähtis?

(14) Kas *ne bis in idem* põhimõtte puhul kehtivaid ELi eeskirju tuleb muuta?

(15) Kas te nõustute *ne bis in idem* põhimõtte järgmise määratlusega: „ *kriminaalasjas tehtud otsus, mille on teinud kohtuasutus või mille kohta nimetatud asutusele on esitatud edasikabus"?*

(16) Kas te nõustute 'lõpliku otsuse' järgmise määratlusega: „... *otsus, mis vastavalt selle liikmesriigi õigusele, kus otsus tehti, keelab uue kriminaalmenetluse alustamise, välja arvatud siis, kui kõnealune riiklik keeld on vastuolus Euroopa Liidu lepingu eesmärkidega"?*

(17) Kas 'lõpliku otsuse' määratlus peaks sisaldama erandeid? (nt „... *otsus, mis vastavalt selle liikmesriigi õigusele, kus otsus tehti, keelab uue kriminaalmenetluse alustamise, välja arvatud siis, kui…"*)

(18) Kas lisaks küsimustes 16 ja 17 nimetatud kriteeriumidele peaks eelnev hindamine olema määrav, kui otsustatakse, kas otsusel on *ne bis in idem* mõju kogu ELis?

(19) Kas on võimalik ja vajalik esitada mõiste *idem* määratlus või tuleks see jätta Euroopa Kohtu kohtupraktika ülesandeks?

(20) Kas te oskate nimetada olukordi, kus oleks ikka veel vajalik täitmisele pööramise tingimuse säilitamine? Kui jah, siis milliseid? Kui sellised olukorrad on olemas, siis kas kõnealusest tingimusest võib loobuda, kui kohtualluvuse valiku kord on kasutusele võetud?

(21) Mil määral võivad Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 55 sätestatud erandid olla ikka veel õigustatud? Kas neist on võimalik loobuda, kui kohtualluvuse valiku kord on kasutusele võetud, või on teie arvates vajalik täiendavate meetmete võtmine, mis aitaks praeguses olukorras korvata eranditest loobumist?

(22) Kas *ne bis in idem* põhimõte peaks olema kohustuslik põhjus vastastikusest õigusabist keeldumiseks? Kui jah, siis milliseid ELi õiguse sätteid tuleks kohandada?

(23) Kas on vaja ühtsemat lähenemist seoses *ne bis in idem* põhimõtte kohaldamisega kolmandate riikide suhtes? Kas kohaldamise puhul on vaja eristada Euroopa Nõukogu liikmesriike ja muid riike?

(24) Kas te nõustute sellega, et seoses kõiki asjaolusid arvestava kohtualluvuse valiku korra kasutuselevõtmisega

(a) võivad teatavad vastastikust tunnustamist käsitlevates ELi õigusaktides sisalduvad põhjused kohtuotsuste täitmatajätmiseks osutuda – vähemalt osaliselt – tarbetuks? Täpsemalt, millised põhjused?

(b) tuleks teatavad põhjused kohtuotsuste täitmatajätmiseks muuta kohustuslikuks või vastupidi? Täpsemalt, millised põhjused?